

Suomen Sairaanhoidajien lausunto Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan

Asia: VN/8757/2024

Viety lausuntopalveluun 26.4.2024

Ovatko toimenpiteet linjassa lapsistrategian vision "luodaan aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi" kanssa?

Osin

Miten lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Pitää asettaa selkeät tavoitteet ja konkreettisia toimia, joita voidaan aidosti mitata. Vaikutuksia tulisi kysyä riittävän laajalta otannalta, eri ikäisiltä, eri puolilta Suomea, niin lapsilta kuin myös aikuisilta. Lapset tulee ottaa aidosti mukaan suunnittelemaan ja viemään eteenpäin heitä koskevia asioita. Jalkautuminen lasten pariin.

Lapsia koskevan tietopohjan riittävyys ja käytettävyys

Tiivis yhteistyö ammattilaisten kanssa, ketkä työskentelevät lasten parissa. Tiivis yhteistyö niiden henkilöiden tahojen kanssa, joilla on ensikäden tietoa, miten lapset voivat ja mitä lapsille kuuluu. Varhaiskasvatus, koulut, kolmas sektori, harrastustoimet. Riittävän laaja otanta eri puolilta Suomea. Kysytään myös suoraan lapsilta.

Lasten yhdenvertaisuus ja eriarvoistumisen ehkäisy erityisesti haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevien lasten ja nuorten osalta

Lapset viettävät ison osan arjestaan varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Toimenpiteitä pitäisi kohdistaa entistä enemmän tähän arkeen. Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa tulee olla riittäväksi määritelty määrä henkilökuntaa ja opetusryhmät nykyistä pienemmät, jotta lapset tunnetaan kouluissa, heitä voidaan tukea, toimia ennaltaehkäisevästi ja puuttua ongelmiin. Jokaisella lapsella on ehdoton oikeus elämään ja suojeluun kaikilta väkivallan muodoilta. Tämä ei toteudu, vaan lasten arjessa on saatava kunnan toimenpiteet esimerkiksi siihen, miksi kouluissa lapset joutuvat päivittäin kiusaamisen ja rasismien kohteeksi eikä tätä saada loppumaan. Mitkä ovat konkreettiset tavoitteet ja toimet kiusaamisen ja rasismien minimoimiseksi?

Lasten parissa työskentelevillä pitää olla osaamista ja ammattitaitoa yhdenvertaisuuden tukemisen ja eriarvoistumisen ehkäisyn osalta. Ammattilaisilta edellytetään ammatillista vastuuta toimia yhdenvertaisesti ja eriarvoistumista ehkäisevästi.

Sen ymmärrys, että kaikkia ei voida integroida samalla tavalla. Osa erityistarpeisista lapsista tarvitsee erityistä tukea. Esim. erillisen oppimisympäristön. Esimerkiksi

kehitysvammaisten oma koulu tukee heidän yhdenvertaisuuttaan paremmin kuin, että heidät laitettaisiin ns. tavalliseen kouluun, sillä kehitysvammaisille suunnatussa koulussa osataan eri tavalla huomioida erityisen tuen tarve.

Jos lapsesta nousee huoli, esimerkiksi vaikka lisätuen tarpeesta, tähän tulee vastata. Lapsen yksilölliset tarpeet tulee tunnistaa, tunnustaa ja tarjota niihin tarvittava tuki. Varhainen puuttuminen ja asioiden esillä pitäminen on tärkeää.

Erilaisuuden läpinäkyväksi tekeminen esimerkiksi päiväkodeissa. Esimerkiksi ”on normaalia, että ryhmässä on erivärisiä lapsia”. Isossa roolissa on esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajan oma suhtautuminen erilaisuuteen ja sen välittyminen lapsille.

On tärkeää huomioida myös henkilökunnan vaihtuvuus. Jos toiminta on pitkälti sijaisten tai vaihtuvan henkilökunnan varassa, ei lasten yhdenvertaisuuteen ja eriarvoistumisen ehkäisyyn osata/pystytä kiinnittämään riittävästi huomiota.

Harrastustoiminnan mahdollistaminen kaikille lapsille ja nuorille.

Mikäli lapsi tarvitsee erityistukea, esim. avustajan, jotta harrastukset toteutuvat. Tällöin avustaja tulee tarjota. Yhdenvertaisuus ei tarkoita sitä, että kaikille tarjotaan sama harrastus, vaan sitä, jotkut tarvitsevat enemmän tukea saadakseen sen saman harrastuksen kuin muutkin lapset.

Lapsen kannalta jatkuvuus on tärkeää. Kun aikuiset vaihtuvat, lapset kärsivät siitä eniten. Haavoittuvassa asemassa olevat lapset kaikista eniten. On tärkeää siis kiinnittää huomiota palkkaan ja työoloihin ja siihen, että työntekijät sitoutuvat työhönsä. Se on lapsen etu. Pitää kaikin tavoin turvata se, että ne aikuiset ketkä ovat lasten parissa, pystyvät aidosti olemaan lasten parissa, eikä aika mene johonkin muuhun.

Lapsi- ja perhepolitiikan poikkihallinnollinen koordinaatio

Tarvitaan aitoa verkostoyhteistyötä eri toimijoiden kesken, yhteistyötä yli rajojen, riittävä yhteydenpito, riittävä kommunikointi, riittävä tiedonjako, avoin kommunikointi ja jalkautuminen. Neuvolatoiminnan, kouluterveydenhuollon ja sivistystoimen kesken on erittäin tärkeää verkostomainen työskentely ja erityisesti ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen havaittuihin ongelmiin

Kuntien ja hyvinvointialueiden strategia- ja ohjelmatyön tukeminen

Kuntien ja hyvinvointialueiden vastuiden ja velvollisuuksien määrittely ja näihin tarvittava riittävä budjetti ja riittävät resurssit.

Lapsille ja nuorille tulisi olla joka kunnassa pakollisina harrastustilat ja ohjattua harrastustoimintaa. Nyt teini-ikään tulevat lapset ajetaan pois kaupoista, kauppakeskuksista, toreilta. Jokaiselle tulisi olla kokoontumis- ja harrastepaikkoja. Maahanmuuttajataustaiset nuoret tulisi erityisesti huomioida nopeuttamalla kotouttamisprosesseja ja mahdollisuuksia integroitua yhteiskuntaan.

Lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin vahvistaminen jatkuu

Aito ja rehellinen monitorointi/mittaaminen, niin lapsilta kuin aikuisilta. Riittävän laaja otanta, eri ikäisiltä, eri puolilta Suomea. Riittävät resurssit, riittävä budjetti. Tehdään oikeita toimenpiteitä, jotta ne vaikuttavat. Kentältä tulevien viestien kuunteleminen on tärkeää ja kentältä nousseisiin asioihin tarttuminen. Kuunnellaan asiantuntijoilta, jotta budjetointi menee oikeaan kohteeseen.

Lapsen oikeuksista ja lapsistrategiasta viestiminen sekä lapsen oikeuksien koulutukset

Monikanavainen viestiminen oikeille kohderyhmille. Viestin/asian helppo löytäminen. Teeman näkyväksi tuontia valtakunnallisesti. Hyvät ja käytännönläheiset nettisivut mistä tieto on helposti löydettävissä. Suoria linkkejä esim. Lasten mielenterveystaloon, Mannerheimin lastensuojeluliiton materiaaliin. Koulutukset oikealle kohderyhmälle ja koulutuksiin pääsyn mahdollistaminen. Viestit kohdennettava myös lapsille, koska kyse on heidän oikeuksista ja heihin liittyvistä asioista.

Lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen

Jalkaudutaan lasten pariin, kysytään lapsilta itseltään. Kysytään myös lasten parissa työskenteleviltä, varhaiskasvatuksen opettajilta, opettajilta, valmentajilta jne. harrastustoimintaa pohdittaessa tavoitteellisen harrastamisen rinnalle myös mahdollisuus harrastaa vapaasti ilman tavoitteita (esim. kilpaurheilu/urheilu).

Puuttuuko suunnitelmasta mielestäsi jotain olennaista? Huomioithan vastatessasi, että toimenpiteitä tehdään suurelta osin ministeriöiden virkatyönä ja vältetään päällekkäisyyttä muiden ohjelmien (esim. VANUPO, Demokratiaohjelma, Yhdenvertaisuustiedoksianto) kanssa.

Toimenpideohjelmassa ei ole lainkaan toimenpiteitä päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn. Miten puututaan siihen, että lapsille on tarjolla päihteitä, miten puututaan päihteiden ylihelppoon saatavuuteen, päihteiden käyttöön ja päihdeongelmien hoitoon? Suomessa lasten päihteiden helppo saaminen on ongelma, päihdelasten hoitamiseen ei ole riittävästi resursseja ja päihdelasten kanssa sosiaali- ja terveydenhuolto ei tee riittävästi yhteistyötä. Resurssipula tai muut syyt estävät päihdelasten mielenterveysongelmien riittävän nopean hoitamisen, koska terveydenhuoltopuoli katsoo, että päihdelapset eivät kuulu terveydenhuollon piiriin ennen kuin päihdeongelma on hoidettu. Päihteiden käytön taustalla voi olla kuitenkin mielenterveysongelmat, jotka eivät päihteillä ratkea. Lasten psykiatriseen hoitoon on kohtuuttoman pitkät odotusajat.

Sähkötupakka (entistä nuoremmat käyttävät sähkötupakkaa), someen liittyvät haasteet (somekäytös, esimerkiksi somekiusaaminen). lapset ja nuoret ovet tulevaisuuden rakennuspalikat, heihin tulee panostaa.

Millaisin toimin lapsistrategia tuottaisi lisäarvoa lapsi- ja perhepolitiikan toimijoiden entistä parempaan kokonaiskoordinaatioon?

Perusrakenteisiin valtakunnalliset pakolliset linjaukset, sillä strategiat ja toimenpideohjelmat eivät muutu konkretiaksi etenkään ilman rahaa ja konkreettisia toimia.

Lapsimyönteisen näkökulman esillä pitäminen yleisesti. Riittävä budjetointi ja resurssointi lasten ja perheiden tueksi. Lasten ja perheiden tarpeiden yksilöllinen huomioiminen.

Resurssit pitää kohdentaa oikein.

Muut huomiot?

Enemmän tulisi linjata valtakunnallisesti asioita varhaiskasvatuksen ja koulujen henkilöstömitoitusten ja ryhmä- ja luokkakokojen suhteen, sillä muutoin niistä säästetään ja tämä säästö on näennäistä ja lyhytnäköistä. Lapsissa on tulevaisuus ja yhteiskunnassa tulisi laittaa lasten tarpeet etusijalle. Tällä hetkellä strategiat jäävät strategioiksi ja raha ratkaisee kaiken.

Valitettavasti päivittäin saa lukea mediasta ja somesta, kuinka säästetään lapsista: suurennetaan varhaiskasvatuksen ryhmäkokoja ja kouluja laajennetaan valtavan suuriksi laitoksiksi.

ja pätevyysvaatimuksia alennetaan, varhaiskasvatuksessa toimitaan vaihtuvalla ja vajaalla sijaishenkilöstöllä, toimitaan vajaalla henkilöstömäärällä, peruskoulussa luokkakoot on maksimoitu eikä oppilaita enää tunneta eikä pystytä yksilöllisesti tukemaan.

On säästetty ja säästetään jatkuvasti lisää lasten ennaltaehkäisevästä terveydenhuollosta: terveystarkastuksia harvennetaan ja lopetetaan ja ne ovat myöhässä. Kouluterveydenhoitajia vähennetään, koulupsykologeja poistetaan, psykiatrisia sairaanhoidajia ei hyödynnetä kouluterveydenhuollossa. Terveystarkastajilla, kuraattoreilla ja psykologeilla on koulussa aivan liian suuret määrät oppilaita vastuullaan ja vain akuuttivastaanotto onnistuu.

Vuositarjontaan on panostettava. Säästäminen lapsista on jo mennyt liian pitkälle. Tästä kaikesta kertoo se, että vähennettyjen opettajien ja terveydenhuoltoammattilaisten sijaan kouluhin tarvitaan vartijat ja poliisi.

Myöskään sosiaalihuollossa ei lasten asioiden hoito parane sillä, että sosiaalialan pätevyysvaatimuksia lasketaan.

Lapsissa on tulevaisuus. Riittävä henkilökuntamäärä, riittävän pienet ryhmäkoot, yksilöllinen huomiointi ja yksilöllisten tarpeiden huomiointi ja tarvittavan tuen saanti. Tiedämme jo nyt, että lapset/nuoret voivat huonosti ja he ovat meidän tuleva työikäinen väestö. Tukea lapsille ja nuorille, jotta he pääsevät ja pystyvät olemaan mukana työelämässä. Lapsella on oikeus turvalliseen, tasapainoiseen ja monipuoliseen kasvuun ja kehitykseen. On aikuisten tehtävä huolehtia, että nämä toteutuvat. Lastensuojelu on valtavan tärkeä elementti meidän yhteiskunnassa. Sinne täytyy saada riittävästi ammattitaitoista, osaavaa ja työhönsä motivoitunutta henkilökuntaa.

Palveluviidakko on mahdoton ja usein tulee tunne, että lapsia vain pompotellaan paikasta toiseen. Johonkin on liian hyväkuntoinen, johonkin taas liian huonokuntoinen. Mikäli ammattihenkilöt eivät tiedä, mihin ohjata lasta silloin, kun lapsi tarvitsee apua, niin miten apua tarvitsevat perheet/lapset osaisivat sen tehdä. Hoitojonot ovat valtavan pitkiä ja vointi heikkenee pitkän jonottamisen aikana ja kun hoitopaikka vapautuu, on lapsen/nuoren vointi niin huono, ettei hoitopaikka välttämättä ole enää oikea. Mistä ja keneltä lapset ja nuoret saavat aidosti apua?

Jatkuvuus ja riittävät resurssit erittäin tärkeää lapsen kannalta.

26.4.2024

Heljä Lundgren-Laine, puheenjohtaja, Suomen Sairaanhoidajat
Anne Pauna, toiminnanjohtaja, Suomen Sairaanhoidajat
Liisa Karhe, asiantuntija, Suomen Sairaanhoidajat